

Warunki naturalne Azji

Azja jest największym kontynentem na świecie. Zajmuje ona prawie 30% powierzchni wszystkich lądów. **Kontynent ten jest bardzo zróżnicowany pod względem rzeźby terenu.** W Azji znajdują się najwyższe góry – **Himalaje**, z najwyższym szczytem na świecie – Mount Everest (Czomolungma, 8850 m n.p.m.) oraz najgłębsza depresja – **Morze Martwe**. Lustro wody tego jeziora jest położone 422 m p.p.m.

Oprócz tego w Azji jest jeszcze kilka światowych naj...:

1. Największe jezioro świata – **Morze Kaspjskie**.
2. Najwyżej położona wyżyna – **Wyżyna Tybetańska**.
3. Największy archipelag – Archipelag Malajski.
4. Najgłębsze jezioro i kryptodepresja – Bajkał (głębokość – 1620 m).
5. Największy półwysep – Półwysep Arabski.

Ponadto w Azji znajdują się wszystkie ośmiotysięczniki (czyli szczyty powyżej 8000 m n.p.m.), jest ich 14. Dziesięć znajduje się w Himalajach, a cztery w Karakorum.

Azja ma bardzo zróżnicowaną budowę geologiczną. Najstarszymi częściami Azji są **tarcze i platformy prekambryjskie**. Na nich rozciągają się obszary nizinne (Nizina Zachodniosyberyjska) i wyżynne (Wyżyna Środkowsyberyjska). W Azji znajdują się także góry z **orogenezy kaledońskiej i hercyńskiej** (m.in. Ałtaj, Sajany, Ural, Tien-szan). Ponadto są też góry, które powstały w trakcie orogenezy alpejskiej. Składają się na niego dwa pasy. Pierwszy przebiega równoleżnikowo, tworzą go m.in. Himalaje, Karakorum, Taurus, Zagros, Hindukusz, Kaukaz. Drugi pas przebiega południkowo, składa się m.in. z górotworu Wysp Japońskich, Filipin, Kamczatki oraz Góry Wierchojańskie i Góry Czernskiego. Oba pasy młodych gór położone są na styku płyt litosfery, jest to **strefa aktywna sejsmicznie**. Azja jest kontynentem wyżynno-górskim. Wyżyny i góry zajmują 75% powierzchni kontynentu. Pomiedzy wyżynami a górami znajdują się kotliny śródgórskie. Niziny zajmują obrzeża kontynentu.

(rys)

Azja leży we wszystkich strefach klimatycznych półkuli północnej:

1. Klimat równikowy.
2. Klimat zwrotnikowy.
3. Klimat podzwrotnikowy.
4. Klimat umiarkowany.
5. Okołobiegunowy.

(rys)

Najważniejszymi czynnikami wpływającymi na klimat Azji są:

1. Wielkość i położenie kontynentu.
2. Wyżynno-górska rzeźba terenu.
3. Wyrkulacja monsunowa.
4. Ciepły i zimne prądy morskie.

Azja leży także we wszystkich strefach roślinnych Ziemi. Na północy znajduje się tundra i tajga, w środkowej i południowozachodniej części Azji są stepy, przechodzące w pustynie i półpustynie. Na południowym wschodzie występują lasy monsunowe i równikowe. Lasy zwrotnikowe i sawanny Azji zajmują Półwysep Indyjski i wyżyny Gór Południowochińskich. Lasy liściaste strefy umiarkowanej Azji zajmują wschód tego kontynentu i wyspę Honsiu.

Warunki klimatyczne oraz rzeźba terenu mają główny wpływ na układ i rozmieszczenie wód powierzchniowych w Azji. Sieć rzeczna ma układ promienisty, tzn. że większość dużych rzek ma swój początek wewnątrz kontynentu na obszarach górskich i spływa w kierunku czterech oceanów. Rzeki należą do zlewiska czterech oceanów. Około 34% powierzchni Azji to obszary bezodpływowe. Na terenach suchych występują **rzeki okresowe**. W Azji znajdują się największe na świecie obszary bagienne (Nizina Zachodniosyberyjska, dorzecze Irtyszu i Obu).

Granica między Europą a Azją

Granica geograficzna przebiega następująco: od Cieśniny Kerczeńskiej na północ, wschodnim brzegiem Morza Azowskiego, do ujścia rzeki Don.

Dalej w górę tej rzeki do Jezior Sostyńskich i miejsca, w którym uchodzi do nich rzeka Manycz Zachodni; następnie Obniżeniem Kumsko-Manyckim do środkowego odcinka rzeki Kumy. Potem dolnym jej biegiem w kierunku wschodnim aż do ujścia do Morza Kaspijskiego.

Dalej północno-zachodnim i północnym brzegiem tego zbiornika wodnego do (sezonowego) ujścia rzeki Emby. Następnie w górę Emby w kierunku północno-wschodnim aż do jej źródeł w Mugodżarach. Dalej prostopadle na północ do miejsca, w którym rzeka Ural ostro skręca ku zachodowi i górnym biegiem tej rzeki na północ aż do podnóża Uralu.

Wreszcie wschodnim podnóżem gór w kierunku północnym aż do rzeki Bajdaraty, z której biegiem skręca na północny wschód do jej ujścia do Zatoki Bajdarackiej na Morzu Karskim.

ZAPAMIĘTAJ: Himalaje, Morze Martwe, Morze Kaspijskie, Wyżyna Tybetańska, kontynent kontrastów, orogenezy, platforma, tarcza, wulkanizm, strefa sejsmiczna, depresja, strefy klimatyczne, tajfun, rzeka okresowa, granica między Azją a Europą